

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΛΑΣΓΙΚΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ
Του Τάκη Παθανασίου

ΡΑΨΩΔΙΑ Β΄ ΣΤΙΧΟΙ 748-755

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γουνεύς δ' ἐκ Κύφου ἦγε δύω καὶ εἴκοσι νῆας·
τῷ δ' Ἐνιῆνες ἔποντο μενεπτόλεμοί τε Περραιβοὶ
οἱ περὶ Δωδώνην δυσχείμερον οἰκί' ἔθεντο, 750
οἳ τ' ἀμφ' ἰμερτὸν Τιταρησσὸν ἔργα νέμοντο
ὅς ῥ' ἐς Πηνειὸν προΐει καλλίρροον ὕδωρ,
οὐδ' ὃ γε Πηνειῶ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ,
ἀλλά τέ μιν καθύπερθεν ἐπιρρέει ἡὔτ' ἔλαιον·
ὄρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ (Ιάκωβου Πολυλά)

Ἦλθε ἀπ' τὴν Κύφον ὁ Γουνεύς με εικοσιδύο πρύμνες.
Εἶχ' Ἐνιήνων πληθυσμὸν καὶ Περραιβῶν γενναίων,
ὅσοι στὴν κακοχείμωνη Δωδώνη κατοικήσαν,
καὶ ὅσοι ἀπ' τὸν Τιταρήσιον ποτίζουν τοὺς ἀγρούς των,
πού χύνει μες στὸν Πηνειὸν τὰ πρόσχαρα νερά του
καὶ με τες ἀργυρές στροφές του Πηνειοῦ δὲν σμίγει
καὶ καθαρὸς ἐπάνωθεν ὡσάν τὸ λάδι πλέει
ὅτι ἀπ' τὴν **Στύγα** ἐκόπηκε καὶ αὐτῆ' ναι μέγας ὄρκος.

ΡΑΨΩΔΙΑ Π ΣΤΙΧΟΙ 33-38

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ζεῦ ἄνα Δωδωναίε Πελασγικὲ τηλόθι ναίων
Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου, ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ
σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι, 235
ἤμὲν δὴ ποτ' ἐμὸν ἔπος ἔκλυες εὐξαμένοιο^[1],
τίμησας μὲν ἐμέ, μέγα δ' ἴψαο λαὸν Ἀχαιῶν,
ἦ δ' ἔτι καὶ νῦν μοι τόδ' ἐπικρήνον ἐέλδωρ·

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ (Ιάκωβου Πολυλά)

«**Δία, θεέ Πελασγικέ**, προστάτη στὴν Δωδώνη
πέρα τὴν κακοχείμωνη, ὅπου ἀπὸ σε προσφέρουν
οἱ ἀλουτοὶ, χαμόκοιτοὶ Σελλοὶ ρήματα θεία,
ὡς ἐδώκες ἀκρόασιν εἰς τες εὐχές μου πρῶτα,
κι ἐπλήγωσες τοὺς Ἀχαιοὺς **κι ἐτίμησες ἐμένα**,
καὶ τώρα πάλιν τὴν ἐξῆς εὐχήν εὐδόκησέ μου.

ΆΛΛΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Βλ. Στράβων, βιβλίο Ε. Καὶ τὸ Πελασγικὸν Ἄργος, ἢ Θετταλία λέγεται, τὸ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῶν Θερμοφυλῶν, ἕως τῆς ορεινῆς τῆς κατὰ Πίνδον, δια τὸ ἐπάρξει τῶν τόπων τούτων τοὺς Πελασγοὺς. Τὸν τε Δίαν τὸν Δωδωναῖον αὐτὸς ὁ Ποιητὴς ὀνομάζει Πελασγικόν.

Ζεῦ, ἄνα, Δωδωναίε, Πελασγικέ...

Σε αὐτὸν τὸν Δία, τὸν Πελασγικό, ὡς φαίνεται, πῆγε ἡ Θέτις, ἡ μητέρα τοῦ Ἀχιλλέα, νὰ παρακαλέσει νὰ τιμήσει τὸν γιο τῆς καὶ νὰ ταπεινώσει τοὺς Ἀχαιοὺς.

ΠΕΛΑΣΓΟΙ: αρχαιότατος λαός που κατοικούσαν στη Δωδώνη, Θεσσαλία, Αρκαδία και άλλα μέρη.

Ο ΗΡΟΔΟΤΟΣ στο βιβλίο Β, γράφει για τους θεούς των Πελασγών, που ένας ήταν ο Δίας.
51. ... Οι Πελασγοί κατοικούσαν στην ίδια χώρα με τους Αθηναίους όταν αυτοί ηριθμούντο ήδη μεταξύ των Ελλήνων και τούτου ένεκα άρχισαν και οι Πελασγοί να νομίζονται Έλληνες. Οποιος δε εμυήθη στα μυστήρια των Καβείρων τα οποία τελούν οι Σαμοθράκες παραλαβόντες αυτά από τους **Πελασγούς**, εκείνος γνωρίζει τι λέγω. Οι δε **Πελασγοί**, πριν μεταβούν στην Αττική, κατοικούσαν στην **Σαμοθράκη**, και από τούτους παρέλαβαν τα μυστήρια οι Σαμοθράκες. Πρώτοι λοιπόν οι Αθηναίοι παραλαβόντες αυτά έκαναν αγάλματα του Ερμού με το αιδοίον ορθόν. Οι Πελασγοί αποδίδουν σε αυτό αιτία ιερά, την οποία εξηγουν στα μυστήρια της Σαμοθράκης.

52. Πρότερον οι **Πελασγοί** ευχόμενοι προσέφεραν στους θεούς παντός είδους προσφορές, ως με εβεβαιώσαν στην **Δωδώνη**, χωρίς να δίδουν εις αυτούς ούτε όνομα ιδιαίτερον ούτε επώνυμον, διότι δεν είχαν ακούσει ως τότε κάτι τέτοιο. Τους ονόμαζαν **θεούς** για μόνον τον λόγο ότι τακτοποιήσαντες το σύμπαν το κυβερνούσαν. Έπειτα, μετά από παρέλευση πολλών χρόνων, έμαθαν από την Αίγυπτο τα ονόματα των άλλων θεών. Το δε του Διονύσου έμαθαν πολύ αργότερα. Περί των ονοματων τούτων **ερώτησαν το μαντείο της Δωδώνης** εκείνο που οι Έλληνες θεωρούν ως αρχαιότατο και το μόνο τότε. Όταν λοιπόν οι **Πελασγοί** ρώτησαν αν θα έπρεπε να λάβουν ονόματα των βαρβάρων το μαντείο τους είπε «Λάβε». Εκτοτε θυσίαζαν μεταχειριζόμενοι τα ονόματα αυτά των θεών, τα οποία στο τέλος παράλαβαν οι Έλληνες από αυτούς.

ΣΤΡΑΒΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ 9520

9.5.20 Λέγει δὲ καὶ περὶ τούτου καὶ περὶ τῶν Περραιβῶν ἐν τοῖς ἐξῆς ὁ ποιητὴς ὅταν φῆ Γουνεὺς δ' ἐκ Κύφου ἦγε δὺν καὶ εἴκοσι νῆας. τῷ δ' Ἐνιήνες ἔποντο με νεπτόλεμοί τε Περραιβοί, οἱ περὶ Δωδώνην δυσχεῖμερον οἰκί' ἔθεντο, [οἱ τ'] ἀμφ' ἱμερτὸν Τιταρήσιον ἔργ' ἐνέμοντο. λέγει μὲν οὖν τούτους τοὺς τόπους τῶν Περραιβῶν, ἀπὸ μέρους τῆς Ἑστιαιώτιδος ἐπειλη φότας· ἦσαν δὲ καὶ ὑπὸ τῷ Πολυποίτῃ ἐκ μέρους Περραιβικαί, τοῖς μέντοι Λαπίθαις προσένειμε διὰ τὸ ἀνα μίξ οἰκεῖν καὶ τὰ μὲν πεδία κατέχειν τοὺς Λαπίθας καὶ τὸ ἐνταῦθα Περραιβικὸν ὑπὸ τούτοις τετάχθαι ὡς ἐπὶ πλέον, τὰ δ' ὄρεινότερα χωρία πρὸς τῷ Ὀλύμπῳ καὶ τοῖς Τέμπεσι τοὺς Περραιβούς, καθάπερ τὸν Κύφον καὶ τὴν Δωδώνην καὶ τὰ περὶ τὸν Τιταρήσιον, ὃς ἐξ ὄρους Τιταρίου συμφυοῦς τῷ Ὀλύμπῳ ῥέων εἰς τὰ πλησίον τῶν Τεμπῶν χωρία τῆς Περραιβίας αὐτοῦ που τὰς συμβολὰς ποιεῖται πρὸς τὸν Πηνειόν. τὸ μὲν οὖν τοῦ Πηνειοῦ καθαρὸν ἐστὶν ὕδωρ, τὸ δὲ τοῦ Τιταρησίου λιπαρὸν ἐκ τινος ὕλης ὥστ' οὐ συμμίσγεται ἀλλὰ τέ μιν καθύπερθεν ἐπιτρέχει ἢ τ' ἔλαιον. διὰ δὲ τὸ ἀναμίξ οἰκεῖν Σιμωνίδης Περραιβούς καὶ Λαπίθας καλεῖ τοὺς Πελασγιώτας ἅπαντας, τοὺς τὰ ἐῶα κατέχοντας τὰ περὶ Γυρτῶνα καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ καὶ Ὅσσαν καὶ Πήλιον καὶ τὰ περὶ Δημητριάδα καὶ τὰ ἐν τῷ πεδίῳ, Λάρισαν Κραννῶνα Σκοτοῦσαν Μόψιον Ἄτρακα, καὶ τὰ περὶ τὴν Νεσσωνίδα λίμνην καὶ [τὴν] Βοιβηίδα· ὧν ὁ ποιητὴς ὀλίγων μέμνηται διὰ τὸ μὴ οἰκισθῆναι πω τᾶλλα ἢ φαύλως οἰκισθῆναι διὰ τοὺς κατὰ κλυσοὺς ἄλλοτ' ἄλλους γινομένους· ἐπεὶ οὐδὲ τῆς Νεσσωνίδος μέμνηται λίμνης, ἀλλὰ τῆς Βοιβηίδος μόνον πολὺ ἐλάττονος οὔσης, ταύτης δὲ

μόνης μενού σης, ἐκείνης δὲ ὡς εἰκὸς τοτὲ μὲν πληρουμένης ἀτά κτως, τοτὲ δ' ἐκλειπομένης. τῆς δὲ Σκοτούσσης ἐμνήσθημεν καὶ ἐν τοῖς περὶ Δωδώνης λόγοις καὶ τοῦ μαντείου τοῦ ἐν Θετταλία, διότι περὶ τοῦτον ὑπῆρξε τὸν τόπον. ἔστι δ' ἐν τῇ Σκοτούσσει χωρίον τι Κυνὸς κε φαλαὶ καλούμενον, περὶ ὃ Ῥωμαῖοι μετ' Αἰτωλῶν καὶ Τίτος Κοῖντιος ἐνίκων μάχη μεγάλη Φίλιππον τὸν Δημητρίου, Μακεδόνων βασιλέα.

7.7.10 Ἐκλέλοιπε δὲ πῶς καὶ τὸ μαντεῖον τὸ ἐν Δωδώνῃ, καθάπερ τᾶλλα. ἔστι δ', ὡς φησὶν Ἐφορος, Πελασγῶν ἴδρυμα· οἱ δὲ Πελασγοὶ τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα δυναστευσάντων ἀρχαιότατοι λέγονται· καὶ ὁ ποιητὴς φησὶν οὕτω Ζεῦ ἄνα Δωδωναίε, Πελασγικέ, ὁ δ' Ἡσίοδος Δωδώνην φηγόν τε, Πελασγῶν ἔδρανον ἦεν. περὶ μὲν οὖν τῶν Πελασγῶν ἐν τοῖς Τυρρηνικοῖς εἴρηται, περὶ δὲ Δωδώνης τοὺς μὲν περιουκοῦντας τὸ ἱερόν διότι βάρβαροι διασαφεῖ καὶ ὁ Ὅμηρος ἐκ τῆς διαίτης, ἀνιπτόποδας χαμαιεύνας λέγων· πότερον δὲ χρὴ λέγειν Ἐλλούς, ὡς Πίνδαρος, ἢ Σελλούς, ὡς ὑπονοοῦσι παρ' Ὀμήρῳ κείσθαι, ἢ γραφὴ ἀμφίβολος οὔσα οὐκ ἐὰν δισχυρίζεσθαι. Φιλόχορος δὲ φησὶ καὶ τὸν περὶ Δωδώνην τόπον, ὥσπερ τὴν Εὐβοίαν, Ἐλλοπίαν κληθῆναι· καὶ γὰρ Ἡσίοδον οὕτω λέγειν ἔστι τις Ἐλλοπίη, πολυλήϊος ἠδ' ἐυλείμων· ἐνθα δὲ Δωδώνη τις ἐπ' ἐσχατιῇ πεπόλισται. οἴονται δέ, φησὶν ὁ Ἀπολλόδωρος, ἀπὸ τῶν ἐλῶν τῶν περὶ τὸ ἱερόν οὕτω καλεῖσθαι· τὸν μέντοι ποιητὴν [οὐχ] οὕτω λέγειν Ἐλλούς ἀλλὰ Σελλούς ὑπολαμβάνει τοὺς περὶ τὸ ἱερόν, προσθεὶς ὅτι καὶ Σελλήεντα τινὰ ὀνομάζει ποταμόν. ὀνομάζει μὲν οὖν, ὅταν φῆ τηλόθεν ἐξ Ἐφύρης ποταμοῦ ἄπο Σελλήεντος. [οὐ μέντοι, ὁ Σκήψιός φησι, τῆς] ἐν Θεσπρωτοῖς Ἐφύρας, ἀλλὰ τῆς ἐν τοῖς Ἠλείοις· ἐκεῖ γὰρ εἶναι τὸν Σελλήεντα, ἐν δὲ Θεσπρωτοῖς οὐδένα, οὐδ' ἐν Μολοττοῖς. τὰ δὲ μυθεύομενα περὶ τῆς δρυὸς καὶ τῶν πελειῶν καὶ εἴ τινα ἄλλα τοιαῦτα, καθάπερ καὶ [τὰ] περὶ Δελφῶν, τὰ μὲν ποιητικωτέρας ἐστὶ διατριβῆς τὰ δ' οἰκεῖα τῆς νῦν περιοδείας.

7501. 7.7.12 Κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ἄνδρες ἦσαν οἱ προφητεύοντες· καὶ τοῦτ' ἴσως καὶ ὁ ποιητὴς ἐμφαίνει· ὑποφήτας γὰρ καλεῖ, ἐν οἷς τάττειντο κἂν οἱ προφήται· ὕστερον δ' ἀπεδείχθησαν τρεῖς γραῖαι, ἐπειδὴ καὶ σύνναος τῷ Διὶ προσαπεδείχθη καὶ ἡ Διώνη. Σουίδας μέντοι Θετταλοῖς μυθώδεις λόγους προσχαριζόμενος ἐκεῖθεν τέ φησὶν εἶναι τὸ ἱερόν μετενηνεγμένον ἐκ τῆς περὶ Σκοτούσσαν Πελασγίας (ἔστι δ' ἡ Σκοτούσσα τῆς Πελασγιώτιδος Θετταλίας), συνακολουθῆσαί τε γυναῖκας τὰς πλείστας, ὧν ἀπογόνους εἶναι τὰς νῦν προφήτιδας· ἀπὸ δὲ τούτου καὶ Πελασγικὸν Δία κεκλήσθαι· Κινέας δ' ἔτι μυθωδέστερον.

7502. 7a.1.1 Κινέας δέ φησι πόλιν ἐν Θεσσαλία εἶναι καὶ φη γὸν καὶ τὸ τοῦ Διὸς μαντεῖον εἰς Ἥπειρον μετενεχθῆναι. Stephanus in Δωδώνη.
7503. 7a.1.1a Ἦν δὲ πρότερον περὶ Σκοτοῦσαν πόλιν τῆς Πελασγιάτιδος τὸ χρηστήριον· ἐμπρησθέντος δ' ὑπό τι νων τοῦ δένδρου μετηνέχθη κατὰ χρησμόν τοῦ Απόλλωνος ἐν Δωδώνη. ἐχρησμάδει δ' οὐ διὰ λόγων, ἀλλὰ διὰ τινων συμβόλων, ὥσπερ τὸ ἐν Λιβύῃ Ἀμμωνιακόν· ἴσως δέ τινα πτῆσιν αἱ τρεῖς περιστεραὶ ἐπέτοντο ἐξαίρετον, ἐξ ὧν αἱ ἰέρεια παρατηρούμεναι προεθέσπιζον.
7504. φασὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν τῶν Μολοττῶν καὶ Θεσπρωτῶν γλῶτταν τὰς γραίας πελίας καλεῖσθαι καὶ τοὺς γέροντας πελίους· καὶ ἴσως οὐκ ὄρνεα ἦσαν αἱ θρυλούμεναι πελειάδες, ἀλλὰ γυναικῆς γραῖαι τρεῖς περὶ τὸ ἱερὸν σχολάζουσαι. Epit. ①i. e. epitome edita).
7505. 7a.1.2 Ὅτι κατὰ Θεσπρωτοὺς καὶ Μολοττοὺς τὰς γραίας πελίας καὶ τοὺς γέροντας πελίους, καθάπερ καὶ παρὰ Μακεδόσι· πελιγόνας γοῦν καλοῦσιν ἐκεῖνοι τοὺς ἐντιμαῖς, καθὰ παρὰ Λάκωσι καὶ Μασσαλιώταις τοὺς γέροντας· ὅθεν καὶ τὰς ἐν τῇ Δωδωναίᾳ δρυῖ μεμυθεῦσθαι πελείας φασίν. E. ①i. e. epitome Vaticana).

ΣΤΡΑΒΩΝ ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

7501. 7a.1.5 Ὅτι ὁ Ἀλιάκμων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον ῥεῖ. E.
7502. 7a.1.6 Ἡ δ' Ὀρεστὶς πολλὴ καὶ ὄρος ἔχει μέγα μέχρι τοῦ Κόρακος τῆς Αἰτωλίας καθῆκον καὶ τοῦ Παρνασοῦ. περιοικοῦσι δ' αὐτοῖ τε Ὀρέσται καὶ Τυμφαῖοι καὶ οἱ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Ἕλληνες οἱ περὶ Παρνασσὸν καὶ τὴν Οἴτην καὶ Πίνδον. ἐνὶ μὲν δὴ κοινῷ ὀνόματι καλεῖται Βοῖον τὸ ὄρος; κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμόν ἐστιν. φασὶ δ' ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων σκοπιῶν ἀφορᾶσθαι τό τε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικόν καὶ τὸ Ἴόνιον, πρὸς ὑπερβολὴν οἶμαι λέγοντες. καὶ τὸ Πτελεὸν ἰκανῶς ἐστὶν ἐν ὕψει τὸ περικείμενον τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ, τῇ μὲν ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Κερκυραίας τῇ δ' ἐπὶ τὴν κατὰ Λευκάδα θάλασσαν.

ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ

~ **Ελλάς** = πόλη καὶ περιοχή τῆς Θεσσαλίας, ἰδρυθεῖσα ἀπὸ τον Ἕλληνα (Ιλιάς, Β' 683)· «οἱ δ' εἶχον Φθίην καὶ Ελλάδα». Ολόκληρη ἡ περιοχή τῆς Θεσσαλίας ποὺ τὴν κατοικοῦσαν οἱ Ἕλληνες **Μυρμιδόνες** -ἀπὸ τα πανάρχαια χρόνια- ονομαζόταν **Ελλάς**.

. Ἡ ἴδια ἡ λέξι χάνεται στὴν ἐλληνικὴ ἱστορικὴ παράδοση. (Ηροδότου Ἱστορία 1-56, Η-23, Ζ-95): «τῆς νῦν Ελλάδος, πρότερον δε Πελασγίης καλούμενης».